

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לג, תשמ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הפּוֹנוֹתָקָה היא אפוא כּעֵין ארכיון של הקלטות. בדומה לה יש ארכיון של סרטי קולנוע, ואותו הולם השם סינמָתָקָה שניתן לו. למרבה הצער, הוא שופש ל"סינמטק". אפשר להספיק להפיכת השם מנקבה לזכר, אולם אין להשלים עם החלפת האות ת' בט'.

יוסף בן-נון

על התקשורת

תקשורת הוא תרגום של communication. במילונו של אבן-שושן כתוב: "תְּקֻשָּׁרַת — קומוניקציה, כלל הפעולות הנעשות לשם קשר עם הזולת ולהעברת ידיעות ממקום למקום, כגון: טלפון, טלגרף, רדיו, איתות וכיוצא בזה: תקשורת המונים, אמצעי תקשורת. הלשון משמשת כלי-תקשורת עיקרי בין אדם לחברו".

לא תמיד הולמת הגדרה שבמילון כללי כשל אבן-שושן את משמעו של מונח, כפי שתופסים אותו אנשי-המקצוע. בנידון שלפנינו סבורני, שהפתוב בערך שהועתק לעיל עשוי לספק גם את העוסקים בתקשורת, פסיכולוגים ומהנדסים כאחד. בכל זאת אנשי המקצוע אינם מהססים לקלוט ביטויים, שיש בהם סטייה מן הדיוק הסמנטי, כגון צירופי המלה תקשורת, שאני מוֹתַח ביקורת עליהם להלן.

א. משרד התקשורת. — לפני מספר שנים הוחלף שמו של משרד הדואר למשרד התקשורת. לאמתו של דבר אין השם החדש טוב מקודמו. השירותים של המשרד הם גם

דואר וגם תקשורת; לכן שני השמות מציינים רק חלק מהם, ובעצם אין הדבר הזה פגם רציני. אולם התקשורת שהמשרד מספק היא telecommunication, כלומר העברת מידע במערכות חשמליות ע"י זרמים העוברים במוליכי מתכת (חוטים וכבלים)¹ וע"י גלי רדיו.

שירותי המשרד הממשלתי, שאנו דנים בו, מכונים בארצות שונות בראשי-התיבות PTT, שפירושם דואר, טלגרף, טלפון. כך היה בצרפת, ששם היה השם המלא Postes, Télégraphes et Téléphones. כדי שלא לקפח את אמצעי הקשר החדש, הרדיו, שינו את השם וקבעו Postes et Télécommunications ואת קיצורו P et T.

התרגום של telecommunication אינו יכול להיות תקשורת. הקידומת tele- מתורגמת בדרך כלל ע"י הסומך ר־חַק, ולכן היה צריך להיות תקשורת-רחק. והואיל וזה מונח ארוך ומסורבל, שקדה האקדמיה ללשון העברית על קביעת מונח קצר ופשוט יותר. לבסוף החליטה לאשר מונח, שהיה קיים שנים לא-מעטות: בָּזֶק. הוא מצוי במילון אבן-שושן ומוגדר שם: טלקומוניקציה. ההסבר בעברית השתבש שם, ולכן לא אעתיק אותו כאן; בסופו כתוב: פגון טלפון, טלגרף, רדיו. אשר לשם משרד התקשורת, אולי היה אפשר לקיימו אגב

---

1. המונח חוט-חשמל אושר מחדש במילון למונחי הפיסיקה — חלק ב', חשמל ומגנטיות, בשנת תשל"ו-1976, לאחר שנפסל לשימוש במשך שנים רבות. תלי-חשמל קיים כנרדף. במונח כבל-חשמל נכלל השם כָּבֵל, שהוא מלה מקראית בשינוי משמע. למרות שניקודו מקרב את הגייתו לזו של המלה האנגית cable, מתעקשים רבים לבטאו כמו השם הגרמני Kabel.

ויתור על הדיוק, לולא הוכיח הניסיון, שיש בו פגם חמור. הציבור מסיק מן השם, שגם שירות הדואר, כלומר העברת מכתבים, דברי־דפוס וחבילות, כלול במושג תקשורת. וכך לא היססו עיתונאים לדבר על "מחירי התקשורת", כשדנו בהעלאת תעריפי הדואר.

המסקנה היא, שהאקדמיה תיטיב לעשות, אם תמליץ לפני הממשלה להסב את שם משרד התקשורת למשרד הדואר והַבְּזָק.

ב. אמצעי־התקשורת, פלי־התקשורת. — ביטויים אלה מוספרים היטב במילון אבן־שושן, בקטע המובא בפתח המאמר הזה. אין הם יכולים לשמש פתרגום למונח mass media, ונראה לי, שגם הוספת שם־התואר המוּנִי או שם־העצם המוּנִים כסומך לא תעשה אותם תרגום נאות של הביטוי האנגלי.

באנגלית קוצר המונח ל־media. בצרפתית, אחר שנקלט המונח האגלי mass media, הוא נהפך ל־médias. הוספת סימן הרבים s למלה שאולה מלטינית, שבה כבר עצם צורתה היא בלשון רבים, אינה תופעה חדשה.

הפירוש הרגיל של שה"ת medius בלטינית הוא אמצעי או מרפזי, והצורה המועצמת medium פירושה אמצע או מרפז. צורת הרבים media מקובלת גם באנגלית, אם כי לא בדיוק באותו משמע. בצירוף mass media זה בלי ספק אמצעים, הרבים של אמצעי, כלומר באנגלית של יום־יום means.

הרדיו הוא אמצעי־תקשורת בכל שימושיו, גם אם מועברת באמצעותו שיחה פרטית מאדם לאדם, ואפילו אם הוא משמש

לניווט מטוסים או אניות². לעומת זאת אין לכנות בשם
 "אמצעי־תקשורת" את העיתון או את העיתונות. פאן אמצעי
 התקשורת היא הלשון, ואולי הכתב או הדפוס.
 התרגום המילולי של mass media הוא אמצעים המוניים.
 דובר אנגלית שיישאל "אמצעים של מה?", אין ודאות שיענה
 "אמצעים של תקשורת", אף על פי שהמלה communication
 פלולה בהגדרת הביטוי הזה במילונים האנגליים; אולי יענה על
 שאלתנו: "אמצעים של הפצה" או "אמצעים של פרסום".
 הרדיו כאמצעי להפצת מידע לכול הוא broadcasting
 באנגלית, radiodiffusion בצרפתית, Rundfunk בגרמנית.
 המושג של mass מתבטא במלים broad (=רחב — כאן:
 למרחב), diffusion (=הפצה, פיזור), rund (כאן: מסביב).
 כיצד נתרגם mass media דרך אחת תהיה לחקות את
 הצרפתים ולאמץ את המלה media בצורת הרבים ולקבוע:
 המדייות. דרך אחרת, עברית יותר, תהיה לצרף ציפור או המון או
 המונים בהתאם למלה שתיקבע בתרגום broadcasting, משהו
 מעין אמצעי הפצה לציפור; אולם קשה לקצר את הצירוף הזה.
 לכן נראה לי, שאולי טוב יותר לקבל בעברית מדייות, וחושבני,
 שלמונח זה סיכויים טובים להיקלט.

---

2. ראה במאמר אלחוט ב"לשוננו לעם", טבת תשל"א.